

Az erdélyi művészet sokszínűsége

Három kérdés Székely Sebestyén György galériáshoz

Opra Lajos interjúja

Hogyan lett belőled galériatulajdonos? Mi vonzott efelé, és hogyan él egy „galériás” Kolozsváron?

Művészettörténetet végeztem Kolozsváron, majd Firenzében, a Roberto Longhi Alapítvány ösztöndíjasaként kezdtem el mindinkább vonzódni a festészethez, illetve a modern művészethez.

2001-től a Kolozsvári Művészeti Múzeum muzeológusaként elsősorban a múzeum olasz és magyar művészeti anyagának a feldolgozását kezdtem el. Nagy élvezet volt számomra a múzeum raktárában „lapozgatni” a képeket, miközben arra törekedtem, hogy ha a polcra csak két centire húzok ki egy vásznat, annyiból is azonosítani tudjam a művészt. Ebben az időszakban kerültem kapcsolatba számos erdélyi és magyarországi művésszel.

Fontosnak tartottam, hogy a múzeumban az erdélyi művészet kiemelkedő alakjainak gyűjteményes kiállítást rendezzek. Ilyen volt Nagy Albert, Miklóssy Gábor, Kusztoz Endre vagy Sipos László kiállítása. Alexandra Rus kolléganőm mutatott be Lövith Egon Marcnak, akinek kiállítást rendeztünk a múzeumban.

A kezdeti szakmai kapcsolat (mint más esetekben is) átalakult barátsággá. Lövithet pár évig heti rendszerességgel látogattam, és ezek nem alkalmi találkozások voltak, hanem intenzív, sokszor nyolcórás beszélgetések.

Hatvan év távolság – ki nem beszélt történelem – feszült közöttünk, egy olyan idő, amit kérdésekkel, történetekkel, elbeszélésekkel, sok humorral próbáltunk meg rekonstruálni, megismerni és megérteni. Ez a közeledés mindkettőnk számára a memória szerepét erősítette. Lövith visszaemlékezett arra, ami volt és elveszett, én pedig saját memóriámat építettem vissza – arra vágyva, hogy a mögöttem hiányzó generációk elveszett emlékezetét pótoljam. Hiányzó szüleimet és nagyszüleimet pótolta ő sok esetben a saját elbeszéléseivel, de túlhaladva a szorosan egyéni zónán, már akkor úgy éreztem, hogy két

közösség – az elpusztult erdélyi zsidó közösség, és az ugyancsak nagy veszteségeket szenvedett erdélyi magyar közösség – igényei és szükségletei találkoztak a beszélgetéseinkben.

Természetesen közben a szobrokat simogattuk, és stilizálásról és erotikáról beszélgettünk, vagy a grafikáiban az ötletes, mindig játékos és modern formaalkotásáról.

Művészetében ott van a kettősség: a holokauszttal-sorozat drámai expresszivitása és szobrainak, grafikáinak, vagy legújabb (életének utolsó éveiben a konyhában alkotott) festményeinek felszabadult életöröme.

Lövith Egon 1923-ban született Kolozsváron. A Kolozsvárt is átseprő antiszemita egyetemista

Lövith Egon: Festő és modellje

Lövith Egon: Jób

mozgalom során az apja óraboltját kifosztották 1926-ban. Mivel a szállítókat nem tudták kifizetni, kénytelenek voltak az országot elhagyni, és Mexikóba utaztak. A sors iróniája azonban, hogy a harmincas években, apja halála után Egon, édesanyja és húga visszatért Kolozsvárra. Lövith a dachau-i tábor túlélője, ott ismerte meg Margót, aki fél évszázadig a felesége volt. Testvére és édesanyja azonban nem élte túl a holokausztot. Elbeszéléseiben egyaránt jelen volt a napfényes és vidám mexikói gyerekkor, a két világháború közötti Kolozsvár polgári, de helyenként antiszemita légköre, a Margóval való nagy szerelmi történet és a Jóbként való rákérdezés a holokausztra.

2005-ben még a múzeumban dolgoztam, de már készültem New Yorkba, ahova a New York University Institute of Fine Arts-ba kaptam Fulbright kutatói ösztöndíjat. Indulás előtti találkozásomkor is mondtam, hogy majd amikor hazajövök, nyitok egy galériát, ahol majd neki is rendezek egy kiállítást.

A New York-i egy év valóban jó lehetőség volt arra, hogy betekintsek a múzeumok, galériák és a műkereskedeleme világába, miközben modern

művészeti ismereteimet is elmélyítettem, és saját erdélyi sokszínűségünket onnan távolról, a Lower East Side nagyon vegyes negyedéből sokkal jobban tudtam értékelni. Ott múlt el a periférián élő embernek az az érzése, hogy a nagy centrumokhoz képest mindig csak másodlagos egyed, tehát nem értékes. Ott éreztem rá arra is, hogy uniformizálódó világunkban milyen érték tud lenni az életnek és a gondolkodásnak a dinamizmusát növelő multikulturalizmus.

Ezért szeretem Kolozsvárt. Noha a szász és a zsidó közösség majdnem teljes eltűnésével történelmi multikulturalizmusa nagyon sokat veszített, az egyetemeknek köszönhetően egy újabb sokszínűség van kialakulóban, ami ezt a várost izgalmassá tudja tenni.

Mikor 2007-ben Kolozsvárra érkeztem, egy olyan magánkezdeményezésen, egy olyan galérián gondolkodtam, amely kiállítások, kiadványok és a kereskedelem révén a multikulturalizmust segíti. A Quadro Galéria 2008-ban alakult meg, több gyűjteményes kiállítást rendeztünk (Kusztos Endre, Vetro Artur, Bertalan István), idén tavasszal pedig megrendeztük a „Bohémia. Fiatalkolozsvári művészet a két világháború között” című nagyszabású tárlatot, amelyet há-

Lövith Egon: Góliát

romnyelvű kötet kísér. Minden kiállításunkhoz és aukciónkhoz két- vagy többnyelvű katalógus készül, ezáltal is törekszünk az erdélyi művészet népszerűsítésére.

Sajnos, amikor a galéria létrejött, akkor Lövitthel már nem tudtam ezt megosztani. Agyvérzése miatt öregotthonba került, s amikor egy kisebb kiállítást rendeztek a tiszteletére a múzeumban, már nem ismert meg.

Olvastál vagy esetleg hallottál-e olyan híres zsidó műgyűjtőkről, akik Kolozsváron éltek? Zsidó magángyűjteményekről (mint pl. a Diamant-féle gyűjtemény)? Mi lett ezeknek a sorsa? Hova kerültek? Felkeltek-e nyomokban legalább?

A Diamant-gyűjteményből egyes darabok ismertek. Az ő alakját szeretnénk kutatni, a két világháború közötti Erdély talán legszelebb látókörű mecénása volt. Nemcsak villáját, de az aranyosgyéresi munkások lakásait is Hofmannal tervezette. Ugyanakkor számos kolozsvári szociális érzékenységgű kiállítás is az ő nevéhez fűződik.

Hova sorolható Lövitth munkássága az erdélyi és az egyetemes művészetben? Melyek a legjelentősebb munkái? Mi jellemző a holokauszt-sorozatára?

Lövitth a romániai művészek között egy régebbi generációhoz tartozott, s átélte a szocreált. De képes volt érvényesen megújulni a hatvanas-hetvenes években. Lövitth a romániai szobrászat egyik

Lövitth Egon: Madarak ágon

Lövitth Egon: Kislány

megújítójává vált ebben az időszakban, miközben mindig megőrizte a klasszikus értékekkel való kapcsolatot is. Mint tanár is számos művészre volt hatással. Az erdélyi művészetben talán ő a legjátékosabb, legötletesebb művész, aki a formákkal és jelentésekkel (bibliai utalások, emberi tartalmak) felszabadultan – de a hagyományos művészet-értelmezésen belül – újat keresett, és talált is. Ugyanakkor kapcsolódik az erdélyi művészet egyik fontos jellegéhez, a humánus értékek kifejezését és a közérthetőséget mindig szem előtt tartja.

Legjelentősebb munkái úgy gondolom, hogy azok, amelyekben a túlélő identitása – értsd: a játszó, éneklő ember, aki az élet drámáival tisztában van – érvényesül. Ezek főleg kisplasztikai és grafikai, illetve késői – teljesen felszabadult, nem konvencionális festészete.

A holokauszt-sorozatai (legyen szó grafikáról, festményekről vagy szobrokról) a magvas, szűkszavú megfogalmazást, az aforizmaszerű közlést célozzák meg.